

Uit de Pers

UIT DE LEERSCHOOL VAN HET WOUD

door G. van Lelyveld *)

(Slot)

Daar boomleven over het algemeen buitengewoon krachtig en daardoor taai is en het bosch betrekkelijk weinig eischen schijnt te stellen aan den bodem, zoodat verkeerde beheers-maatregelen meestal in hun reactie op groei en ontwikkeling van het houtgewas eerst in een volgende generatie aan het licht treden en het voor niet-deskundigen ongeloofelijk schijnt te zijn, dat een bosch, dat op het oogenblik dikwijls nog een beeld toont van gezonden groei aan een volgend beheer zulke groote moeilijkheden op zal leveren, dat behoorlijke boomgroei wellicht uitgesloten zal zijn, ligt het voor de hand, dat leeken, die de teekenen van dreigend toekomstig verval niet kunnen zien, meenen, dat de op het oogenblik genoemde maatregelen wel voldoende zullen zijn om het boschbehoud te verzekeren. En dit gebrek aan voldoende doorzicht, dat steeds weer in verschillende tijdperken door deskundigen is bestreden door te wijzen op diezelfde fouten door het voor- geslacht begaan, is wel mede een der hoofdoorzaken geweest, dat het bosch achteruitgaande is gebleven.

Zelfs in latere tijden, toen men begon in te zien, dat een boschbeheer heel wat meer inhield dan één voldoende houtoogst en men ging begrijpen dat men zich moest afvragen of die hout-oogst van het oogenblik ook wel voldoende verzekerd was in de toekomst, is het bosch toch altijd weer de dupe geworden van leeken, die in hun onwetendheid geen geloof sloegen aan de waarschu- wingen, die de deskundigen op dit gebied voortdurend hebben laten hooren.

Ook in onzen tijd met zijn diepgaande studie van het wezen der samen- leving van houtgewassen en bestudeering der vraagslukken, die ten gevolge van de fouten begaan door vorige geslachten gezonde bosch-vorming sterk bemoeilijkten, heeft de groote massa nog niet begrepen, dat ook boschbouw deskundigheid vereischt.

Dit gebrek aan inzicht op zich zelf houdt geen gevaar in voor het bosch- behoud. Maar het is zeer verkeerd, dat de massa zich evenals vorige ge- slachten nog in slaap laat sussen door het oogenblikkelijk aanzien van het bosch en leeken in staat stelt bepaalde bosch-complexen te bederven voor de toekomst, doordat ze, als deskundigen hun waarschuwend stem tegen het verkeerde beheer laten hooren, den amateur-boschbouwer liever geloof dan den specialist, die de groote moeilijkheden, waarin wan-beheer onze bosschen heeft gebracht, door ernstige studie heeft leeren kennen.

Dat niet-deskundigen meenen, dat ze ook zonder wetenschappelijke studie wel een goed bosch-beheer kunnen voeren, is een teeken van onzen tijd, waarin populariseering van wetenschap en beunhazerij de troetelkinderen zijn van de niet-wetenschappelijke massa. Iets wat ook op ander, medisch, gebied duidelijk aan het licht treedt als we zien, dat er hier in ons landje alleen een goede twintigduizend z.g. geheimmiddelen (die alle een of an- dere geneeskrachtige waarde bezitten volgens de makers) kunnen bestaan en er in onzen „verlichten” tijd een groot aantal menschen liever naar een kwakzalver gaat dan naar een dokter.

* Ontleend aan de Nieuwe Rotterdamse Courant van 7 en 8 Jan. '29, Avondblad.

Dit groote gevaar van het negeren van werkelijk deskundigen in kwesties, die het algemeen belang raken, dreigt in onzen tijd op allerlei gebied. Dit is te zonderlinger, waar dit in strijd is met het feit, dat elke wetenschap een zoo uitgestrekt arbeidsveld heeft gekregen, dat men tot specialisatie wordt gedwongen.

Intusschen blijkt uit verschillende feiten, dat ook de moderne mensch, wat het bosch betreft, schijnt te willen vervallen in de fout, die eeuw na eeuw vorige geslachten hebben begaan.

Er bestond hoop, dat hieraan, tenminste wat die bosschen, welke in hoofdzaak voor de gemeenschap gereserveerd zullen worden, betreft een einde zou komen.

Er bestaan officieele, staats-boschbouwkundigen, die zich op wetenschappelijk en praktisch gebied ongetwijfeld ten volle kunnen meten met die in het buitenland. De Staat zelf erkent hierdoor, dat wetenschappelijke opleiding voor het bosch-beheer noodig is.

Maar nu zien we, helaas, den laatsten tijd, dat deze stelregel slechts theorie is geworden. Bij aankoop van het bosch te Groesbeek (feitelijk door den Staat al wordt een vereeniging de eigenaar) neemt men niet eens de moeite zich toezicht op het beheer over deze bosschen te verzekeren. En hiermee vervalt men willens en wetens in dezelfde fout, die het voorgeslacht in zijn onkunde ook heeft begaan, terwijl men het wil doen voorkomen, dat ondeskundig beheer alleen slechts een andere vorm van beheer is dan die door de deskundigen van den Staat op grond van hun kennis, omtrent de fouten door het voorgeslacht begaan en hun grondig inzicht in wetenschappelijke kwesties, omtrent boom-leven en bodem in hun uitstekend beheer wordt voorgestaan.

Op het gevaar, dat hieruit ontstaat voor die bosschen, die in zekeren zin in de toekomst gemeenschapsbosschen zouden moeten worden, kan niet genoeg gewezen worden, omdat hierin weer de voor het bosch steeds gevaarlijk gebleken leeken-gedachte ligt, dat het bosch zich zelf wel kan helpen en deskundigheid in het beheer veel meer een mode-begrip is dan een gebiedende noodzakelijkheid.

Het zwaartepunt van technisch goed bosch-beheer ligt niet, zooals de meeste leeken denken in de meestal zeer eenvoudige en tamelijk doorzichtige verplegingsmaatregelen zelf, maar veelmeer in het tijdig waarnemen van die kenteekenen die den beheerder moeten waarschuwen, dat in de toekomst achteruitgang van een of anderen groei-factor gevaar voor gezonde toestanden in het bosch kan opleveren. Want de dikwijls ternauwernood waarneembare en onbeteekenend schijnende kenteekenen van het heden zijn in het bosch oorsprong van de calamiteiten in een volgende generatie.

Het optreden van bepaalde veranderingen in de bodemflora of het binnendringen van bepaalde planten in de schaduw van het bosch kunnen op een slechter worden van de bodem-toestanden wijzen. Merkt de beheerder de verschijnselen, die de verandering van plantendek onder het houtgewas inleiden, niet spoedig genoeg op, dan zal hij, wanneer die veranderingen reeds te ver zijn gevorderd voor moeilijkheden komen te staan, die met het oog op de gewenschte rentabiliteit, niet zoo gemakkelijk weer te herstellen zijn. En hiervoor juist is wetenschappelijk inzicht in chemische, biologische en physische bodem-vraagstukken even hard noodig als grondige kennis omtrent planten-samenleving en physiologisch inzicht in het boom-leven. Waar vorige geslachten deze kennis misten, zijn er dikwijls fouten begaan, die ons plaatselijk een zeer arm boschbeeld hebben achtergelaten.

Nemen we als voorbeeld het binnendringen van een heide-vegetatie in het bosch. Wat wel een tamelijk grof voorbeeld is, maar waarvan we toch als zeer waarschijnlijk kunnen aannemen, dat het plaatselijk mede oorzaak is geweest dat het bosch verdween.

Heide behoort in onze streken (in andere streken b.v. in Oost-Europa niet) tot de veel licht behoevende planten. Zoodra ze dus in het bosch is ingedrongen, wijst dat er in de eerste plaats al op, dat er te veel licht tot den bodem, waarop het bosch groeit, doordringt. Maar dit optreden van een vegetatie van struikheide (*Calluna vulgaris*) wijst er tevens op, dat de bodem al achteruitgegaan is. Want naast haar behoefte aan licht kan *Calluna* alleen op armere gronden den strijd om het bestaan volhouden.

Waar nu een juist beheer wordt gevoerd heeft de deskundige beheerder al betrekkelijk lang geleden de mogelijkheid van het binnendringen van *Calluna* onbestaanbaar gemaakt. Maar hij heeft dat alleen gekund, omdat hij de sterkte van lichttoelating op dien bepaalden bodem wist te bepalen en de bodemtoestanden zoo wist te leiden, dat ze indringen van *Calluna* moeilijk maakten. Dit niet binnendringen van *Calluna* was nu ook wel geconstateerd als het beheer de andere fout had van b.v. te dichten stand van het bosch, maar hieruit was dan weer een slechtere groei van het houtgewas voortgesproten.

De moeilijkheid van het op juiste wijze in de toekomst zien ontgaat nu de meeste niet-deskundigen ten eenenmale, terwijl zij bovendien nog in hun onjuiste meening omtrent de buitengewone eenvoudigheid van het leiden van een boschbedrijf worden versterkt door het feit, dat een overwegend deel van ons tegenwoordig boschbezit gevormd wordt door éénsoortig naaldhout-bedrijf.

Nu is het éénsoortig naaldhout-bedrijf, zooals het bij ons gedreven wordt, uit een oogpunt van houtteelt beschouwd een betrekkelijk eenvoudig bedrijf; te meer, waar de eischen aan de kwaliteit van het hout gesteld, in ons land niet al te hoog kunnen zijn.

Wat de leek nu van dit bedrijf ziet moet hem wel buitengewoon eenvoudig schijnen en hem in zijn onjuiste meening van onnoodigheid van deskundig bosch-beheer versterken. Hij kan er toch moeilijk veel anders in zien dan het op een bepaalden leeftijd kappen van een betrekkelijk groot oppervlak, dat dan, meestal door eenvoudige beplanting, bezet wordt met jong naaldhoutgewas, dat schijnbaar voorbestemd schijnt te zijn na een zeker aantal jaren denzelfden weg te volgen als de vorige generatie.

Het binnendringen van den *grove-den* (*Pinus silvestris*) en het daaruit voortvloeiende eensoortig naaldhout-bedrijf met kaalkap is echter volstrekt niet het ideaal, dat de meeste boschbouwkundigen in ons land zouden voorstaan, waren ze er niet, voor een deel ook door fouten van het voor- geslacht, toe gedwongen.

Ook in onzen tijd blijft ons land door zijn klimatologische omstandigheden toch altijd nog een geprononceerd loofhoutgebied.

Groot aanpassingsvermogen van den tegenwoordig de hoofdmassa van onze bosschen vormenden, *grove-den* en vooral zijn groote zekerheid t.o. van de rentabiliteit, naast den gemakkelijken beheers-vorm, dien het éénsoortig kaalkapbedrijf biedt, hebben zijn binnendringen in dit loofhoutgebied zeer vergemakkelijkt.

Ondeskundig beheer en gebrek aan inzicht in de natuurlijke samenleving, die het woud moet vormen, veroorzaakte het verbreken van het evenwicht, dat in zekeren zin in elke planten-samenleving moet bestaan, wil zij niet verdrongen worden of te gronde gaan. De wederkeerigheid, die tusschen boom-leven en bodem moet bestaan, werd door ingrijpen van den mensch verbroken.

Want, waar slechte bodem-toestanden onherroepelijk op het houtgewas nadeelig moeten inwerken, werkte omgekeerd het onoordeelkundig wegnemen van hout, naast andere fouten, slechte bodemtoestanden in de hand.

Op dezen eeuw na eeuw achteruitgaanden bodem kon het loofhout, ondanks het feit, dat het zich, en vooral wat den eik betreft, in zijn optimum bevond minder en minder handhaven. Nieuwe aanplantingen en bezaaiingen op dikwijls geheel ontwrichte boschgronden gaven vaak slechts poovere resultaten.

Toen er dus een zich aan het voor hem zelfs minder geschikte, klimaat gemakkelijk aanpassende concurrent verscheen, die op slechtere gronden nog wel slaagde en bovendien een betere rentabiliteit verzekerde ging het in ons land met het loofhout snel achteruit.

Hoe snel de *grove-den* het loofhout heeft verdrongen blijkt wel hieruit, dat in het midden der zestiende eeuw alleen de (inheemsche) *Taxus baccata* als betrekkelijk veelvuldig optredende naaldhoutsoort als onderhout in sommige bosschen wordt genoemd, terwijl de *grove-den* nog als zeer zelden voorkomende wordt beschreven. Ook in vele latere geschriften is er nog langen tijd (vooral op de Veluwe) alleen sprake van loofhout. Vooral,

nadat in het laatst der achttiende en het begin der negentiende eeuw ook de loofhoutbosschen langs onze rivieren en op de meeste lagere gronden waren verdwenen, zoodat er slechts de (bovendien vaak armelijke) loofhout opstanden op de hoogere zandgronden overbleven, terwijl in een wat latere periode de grove-den ontginningsboom bij uitnemendheid werd, is mooi opgaand loofhout in boschvorm in ons land eerder uitzondering geworden, waar het vroeger regel moet zijn geweest.

Maar wat de toekomst betreft zijn er redenen die ons kunnen doen veronderstellen, dat het naaldhout zijn plaats ten deele wel weer aan het loofhout zal moeten afstaan.

In de eerste plaats is het groote enthousiasme uit den tijd van de opleving van de bosch-ontginning en het te uitsluitend kijken naar rentabiliteit wel wat geluwd, terwijl er teekenen zijn, die er op wijzen, dat plaatselijk een voortdurende naaldhoutbezetting weleens zou kunnen falen. Maar in de tweede plaats, — en dit is veel belangrijker — wijst alles er op, dat in ons land het bosch voor een groot deel een andere plaats zal gaan innemen dan productiebosch alleen.

De oplevende trek naar buiten als gevolg van het jagen en warrelen van het enerveerende, moderne stadsleven, gesteund door een geweldig uitgroeien van het toerisme leidt tot de gedachte, dat in de toekomst het Nederlandsche bosch veel meer de richting uit zal gaan van ontspannings-herstellingsoord dan van uitsluitend productie-bosch.

Waar in dit geval in vele onzer bosschen de rentabiliteit niet meer de belangrijkste rol zal spelen, maar meer ideëele belangen van volksgezondheid en ontspanning den boventoon zullen gaan voeren, zal ook het karakter van het bosch kunnen veranderen.

Het loofhout zal hierdoor ongetwijfeld voor een groot deel in eere kunnen worden hersteld, omdat voor het recreatie-bosch een loofhoutopstand, waar het zooals hier in zijn optimum is, het uit aesthetisch oogpunt van den naaldhoutopstand zal winnen, daar deze laatste in de eerste plaats al nooit door de klimatologische omstandigheden, waaronder hij hier groeit tot dien volkomen groeivorm zal komen, dien hij elders bereiken zal. Maar in de tweede plaats vormen groote complexen naaldhout een veel eentoniger beeld, dat eerder drukkend op den mensch werkt dan het loofhout, dat door zijn gezonden en volkomener groeivorm, maar ook door het frisschere boschbeeld met zijn begeleidende onderhoudsoorten veel geschikter en opwekkender zal werken op menschen, die in zekeren zin herstel zoeken voor hun zenuwen.

In het licht van deze toekomst beziën, kunnen we dan de sterke uitbreiding van het naaldhout in onzen tijd beschouwen als een toe te juichen tusschenvorm, die, vooral op die gronden, waar groei en ontwikkeling van loofhout door bodem-achteruitgang enz. moeilijkheden opleverden, een zekere vruchtwisseling heeft plaats gehad en den bodem weer voor loofhout kan geschikt hebben gemaakt.

Hierbij doet zich dan het merkwaardige verschijnsel voor, dat de in zekeren zin onnatuurlijke en geforceerde aanplant van *Pinus silvestris* feitelijk langs denzelfden weg voert als wellicht over langere perioden ook in de natuur zou zijn geschied, omdat over langere perioden genomen ook in de natuur vruchtwisseling heeft plaats gevonden.

Daar nl. de vestiging van de houtsoorten na den ijs-tijd, voor zoover we het kunnen beoordeelen, wel in de eerste plaats zal geschied zijn volgens de eischen, door de verschillende houtsoorten aan de temperatuur gesteld, kunnen we aannemen, dat loofhoutsoorten als de eik wel gevolgd zullen zijn op een naaldhoutbezetting.

Deze oplossing wordt nog waarschijnlijker, doordat in de lichte schaduw van het oudere *Pinus*-bosch zelfs de lichtbehoevende eik zich nog zeer goed zal kunnen vestigen en ontwikkelen.

Deze opvolging is dus in onzen tijd nog zeer goed mogelijk. Maar dit herstel van het loofhout eischt in de eerste plaats een deskundig beheer, omdat, veel meer dan bij het eensoortig naaldhoutbosch, vraagstukken op den voorgrond zullen treden, die in de eerste plaats wetenschappelijk inzicht vereischen in de plantensamenleving, die een dergelijk toekomst-bosch zal kunnen zijn.

Een eerste eisch is echter, dat we dan de fout ontwijken, die men op het oogenblik dreigt te begaan, dat de bosschen, die in de toekomst in de eerste plaats in de termen zullen vallen dit karakter te krijgen, beheerd worden door niet-deskundigen, die wel vol geestdrift zijn voor het bosch, maar die door gebrek aan voldoende inzicht in de wetenschappelijke problemen, die dan meer dan nu nog ter oplossing liggen, het bosch niet zullen kunnen verheffen boven het lage peil, waarop het meestal in onzen tijd nog staat.

Want dit herstel van de geschiktheid van den bodem tot het dragen van goed loofhout is geen kwestie van eenvoudige manipulaties, maar vooral van een langzaam en voorzichtig werken voor een toekomst, die misschien eerst na vele jaren, misschien wel eeuwen pas kan worden bereikt.

HOUTGEBRUIK IN NEDERLAND

door Ir. F. W. Malsch. *)

Het is een gelukkig verschijnsel, dat in de laatste jaren een stijgende belangstelling voor het bosch in Nederland valt waar te nemen, waardoor zijn veelzijdige beteekenis in ruimer kring zal worden beseft. Hiertoe heeft zonder twijfel de steeds krachtiger werkende actie tot behoud van natuurschoon, die toch nog altijd het bosch als een natuurmonument bij uitnemendheid beschouwt, het hare bijgedragen. De geweldige vooruitgang in de techniek gedurende de laatste 50 jaren, zoowel in de industrie als in den landbouw, heeft voor onze bosschen, en ook voor het schoons dat het platteland tot nu toe bood, helaas niet steeds gunstige gevolgen gehad. De verbetering der verkeersmiddelen, die goede en breede wegen noodig maakt, is voor den economischen vooruitgang zoowel van de groote steden als van het platteland een vereischte, doch helaas wordt daardoor dikwijls het schilderachtige karakter van vele landstreken geschaad. De grootste verandering echter, die in het aanzien van het platteland valt waar te nemen, althans in onze zandprovincies, moet m.i. gezocht worden in den vooruitgang van den landbouw; ik denk hier in 't bijzonder aan het gebruik van kunstmest, waardoor het mogelijk is geworden heidevelden en weinig rendabele bosschen om te zetten in bouw- en graslanden. Is het dan te verwonderen, dat natuurliefhebbers alle krachten inspanssen, om kleinere of grootere terreinen in ongerepten staat te bewaren en op meerdere plaatsen fraaie landstreken te behoeden voor de vele veranderingen, die noodig kunnen zijn voor het economisch welzijn van den Nederlander, die zijn brood moet verdienen op het platteland?

Gelukkig vormen de bosschen een groot gedeelte van deze terreinen, die daardoor niet tot inproductiviteit behoeven te worden gedoemd, maar integendeel ten volle kunnen bijdragen tot de noodzakelijke voorziening in onze behoefte aan hout en bovendien nog op andere wijze van veelzijdig nut kunnen zijn.

Dank zij de nieuwere inzichten in den boschbouw, waarbij er naar wordt gestreefd gemengde bosschen, dus bestaande uit meerdere houtsoorten, te verkrijgen, zullen ook de bosschen, welke in de eerste plaats voor de houtproductie zijn bestemd, in de toekomst geen eentonig beeld geven. Onder de ouder wordende bosschen zal al spoedig een ondergroei van jonge boomen en struiken worden aangebracht, waardoor zij veel in schoonheid zullen winnen. Al doen jonge bosschen, veelal omsloten door rechte wegen, niet steeds mooi aan, dit euvel zal na verloop van jaren verdwijnen, ook door den aanleg van smallere boschwegen dwars door het hout, hetgeen in verband met de latere verschillende behandeling der boschgedeelten noodig is. De tijd moet onze bosschen vormen en daarom mogen wij niet te veel zien naar het heden, maar moeten wij een blik in de toekomst werpen. Wil men een fraai bosch,

*) Ontleend aan „Nederlandsch Fabrikaat” 1929, No. 2.